

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

kwalfikacje
po europejsku

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Dr hab. Inż. Ewa Konarzewska-Gubała prof.UE
Katedra Badań Operacyjnych
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

**WSTĘPNY PROJEKT
MODELU OCENY
PROGRAMOWEJ I
INSTYTUCJONALNEJ:
OBSZARY OCENY,
STANDARDY I KRYTERIA
AKREDYTACJI
ŚRODOWISKOWEJ**

Wydawca:
Institut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8
01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

© Copyright by: *Institut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2011*

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektu: Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego

Egzemplarz bezpłatny

Streszczenie

Przewidziana w nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym swoboda programowa uczelni, wdrażanie KRK i ERK w imię idei uczenia się przez całe życie, a nade wszystko dominująca orientacja na weryfikowalne efekty kształcenia studentów stawia szereg wyzwań przed różnymi interesariuszami systemu szkolnictwa wyższego. Jedno z najważniejszych wyzwań, to potrzeba przeformułowania krajowego systemu zewnętrznego zapewnienia jakości. Jak stwierdzają sygnatariusze założeń prawno-organizacyjnych projektowanej Akademickiej Komisji Akredytacyjnej, „...jest to dobry moment, by wykorzystując dotychczasowy dorobek i doświadczenie środowiskowych komisji akredytacyjnych zaproponować rozwiązania, które pozwoliłyby skuteczniej kształtować krajowy system zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym i dostosować go do rozwiązań europejskich”.

Procedury ewaluacji, jakim podlega szkolnictwo wyższe na całym świecie, to ocena (assessment) i akredytacja programów dyplomowych oraz przegląd (audit) instytucjonalny. Ustawa oraz w ślad za nią projekt rozporządzenia MNiSzW, wzorem rozwiązań europejskich, wprowadzają pojęcia: oceny programowej (w odniesieniu do kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia) oraz oceny instytucjonalnej (w odniesieniu do podstawowej jednostki organizacyjnej), określając warunki i zakres oceny, w przypadku dokonywania ich przez Polską Komisję Akredytacyjną. Abstrahując od zadań PKA w koncepcji tzw. państwa ewaluacyjnego, a także od wiązania wyników oceny zewnętrznej z wysokością dotacji budżetowej, skoncentrujemy się na dokonaniu rozróżnienia pomiędzy oceną programową i oceną instytucjonalną na gruncie teorii i praktyki zarządzania jakością, a następnie przedstawimy projekt modelu oceny programowej oraz modelu oceny instytucjonalnej.

Ocena, w naszym rozumieniu, to procedura służąca poprawie jakości ocenianych procesów i ich rezultatów. W typowych procedurach akredytacyjnych ocena zewnętrzna jest poprzedzona samooceną. Doświadczenie uczy, iż systematyczna samoocena stymuluje ustawiczne doskonalenie. Zasada ciągłego doskonalenia to kluczowa zasada współczesnych koncepcji zarządzania jakością procesów, produktów i funkcjonowania całych organizacji.

W przypadku oceny programowej zasadniczym przedmiotem analizy i oceny są procesy (głównie dydaktyczne) i ich efekty (przede wszystkim efekty kształcenia) odnoszące się do konkretnego programu (kierunku) kształcenia, z uwzględnieniem wybranych elementów instytucjonalnych o bezpośrednim wpływie na oceniany program kształcenia.

Ocena instytucjonalna koncentruje się natomiast na sposobie, w jaki instytucja zarządza jakością, czy gwarantuje przejrzyste i skuteczne mechanizmy zapewniania, oceny i doskonalenia jakości kształcenia. Ma charakter przeglądu (audytu) organizacji jako całości i jej kluczowych dla działalności edukacyjnej obszarów działalności w celu oceny stopnia doskonałości organizacyjnej, ale też wskazania niedostatków oraz obszarów wymagających działań korygujących i naprawczych. W przypadku oceny instytucjonalnej (również i programowej) uwaga oceniających będzie się koncentrować na dokumentacji wewnętrznego systemu zapewnienia jakości odwzorowującej funkcjonowanie mechanizmów zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia.

Niezależnie od zadań związanych z procesami akredytacji przedstawione dalej modele oceny programowej i instytucjonalnej mogą służyć regularnym, wewnętrznym przeglądom, wspomagającym uczelniane (wydziałowe) systemy jakości. Uczelnia, wydział zyskują wiedzę o tym, w jakim stanie się znajdują i co należy poprawić. Każdy, kto przejdzie taką samoocenę jest zwycięzcą (bez względu na to czy instytucja lub afiliowany przez nią program otrzyma akredytację, czy nie), gdyż zyskał wiedzę o własnych silnych i słabych stronach.

Spis Treści

Streszczenie.....	2
Spis Treści	4
1. I. MODEL OCENY PROGRAMOWEJ Obszary oceny, standardy i kryteria akredytacyjne	6
2. INSTYTUCJA I JEJ OTOCZENIE	9
Kluczowe kryteria oceny:	9
2.1. Rozpoznanie otoczenia	9
2.2. Misja i cele strategiczne	9
2.3. Pozycja i czynniki konkurencyjności	10
2.4. Polityka jakości i umiędzynarodowienia	10
3. PROJEKTOWANIE PROGRAMU KSZTAŁCENIA	10
Kluczowe kryteria oceny:	10
3.1. Cele programu i wizja absolwenta na rynku pracy	11
3.2. Zamierzone efekty kształcenia (profil kompetencji absolwenta)	11
3.3. Struktura programu i jego zawartość	11
3.4. Metody i formy nauczania	11
3.5. Cele i metody oceny osiągnięć studentów	11
3.6. Elementy innowacyjności projektu programu.....	11
4. REALIZACJA PROGRAMU KSZTAŁCENIA	12
Kluczowe kryteria oceny:	12
4.1. Baza materialna, zasoby informacyjne i obsługa dydaktyki.....	13
4.2. Wykładowcy, ich profil, aktywność naukowa (ekspercka) i jakość	13
4.3. Kryteria i procedury selekcji kandydatów na studentów	13
4.4. Jakość stosowanych metod i materiałów dydaktycznych	13
4.5. Monitorowanie i wspomaganie osiągania efektów kształcenia	13
4.6. Warunki rozwoju intelektualnego i kompetencji społecznych	14
4.7. Relacje ze środowiskiem pracy przyszłych absolwentów	14

4.8.	Umiejędzynarodowienie realizacji programu.....	14
5.	REZULTATY PROGRAMU KSZTAŁCENIA.....	14
	Kluczowe kryteria oceny:	15
5.1.	Jakość prac studenckich i ich odpowiedniość względem zamierzonych efektów kształcenia .	15
5.2.	Jakość absolwentów programu, ich kariery i aktywność obywatelska	15
5.3.	Związek kwalifikacji absolwentów z zatrudnieniem	15
5.4.	Inne rezultaty o charakterze osiągnięć studentów i wykładowców programu.....	16
5.5.	Pozycja i reputacja programu na rynku edukacyjnym	16
6.	SYSTEM I PROCESY ZAPEWNIANIA JAKOŚCI.....	16
	Kluczowe kryteria oceny:	16
6.1.	Formalne systemy jakości funkcjonujące w jednostce	17
6.2.	Zapewnianie jakości w fazie projektowania programu kształcenia	17
6.3.	Zapewnianie jakości w fazie realizacji programu kształcenia	17
6.4.	Okresowe przeglądy programu	17
7.	MODEL OCENY INSTYTUCJONALNEJ Obszary oceny i kryteria akredytacyjne..	18
	Instytucjonalne priorytety jakości kształcenia i ich interpretacja	18
	Studenci.....	19
	Wykładowcy.....	19

1. I. MODEL OCENY PROGRAMOWEJ

Obszary oceny, standardy i kryteria akredytacyjne

Model środowiskowej akredytacji programowej ma dwa podstawowe cele: potwierdzenie spełnienia przyjętych przez środowisko standardów jakości kształcenia oraz dokonanie oceny, której wyniki będą służyły poprawie i doskonaleniu programów kształcenia.

Proponowany **model oceny i doskonalenia jakości programów kształcenia** koncentruje się na trzech podstawowych modułach badania jakości programu kształcenia, odpowiadających kolejnym fazom cyklu życia programu: projektowania, realizacji oraz ocenie jego rezultatów.

Kompleksowo rozumiana jakość procesów i rezultatów kształcenia w uczelni, wydziale lub innej jednostce organizacyjnej afiliującej akredytowany program, wymaga przyjęcia szerszego zakresu oceny, co w praktyce oznacza **konieczność dokonywania oceny jakości programu w kontekście funkcjonowania jednostki**. W kontekście instytucjonalnym objęto odrębną oceną, z uwagi na szczególną rolę w procesach doskonalenia jakości, **system i procesy zapewnienia jakości**.

Każdy z pięciu obszarów oceny i doskonalenia jakości programu kształcenia zaprezentowany na Rys. 1, omawiany jest w dalszej części tekstu według następującego porządku:

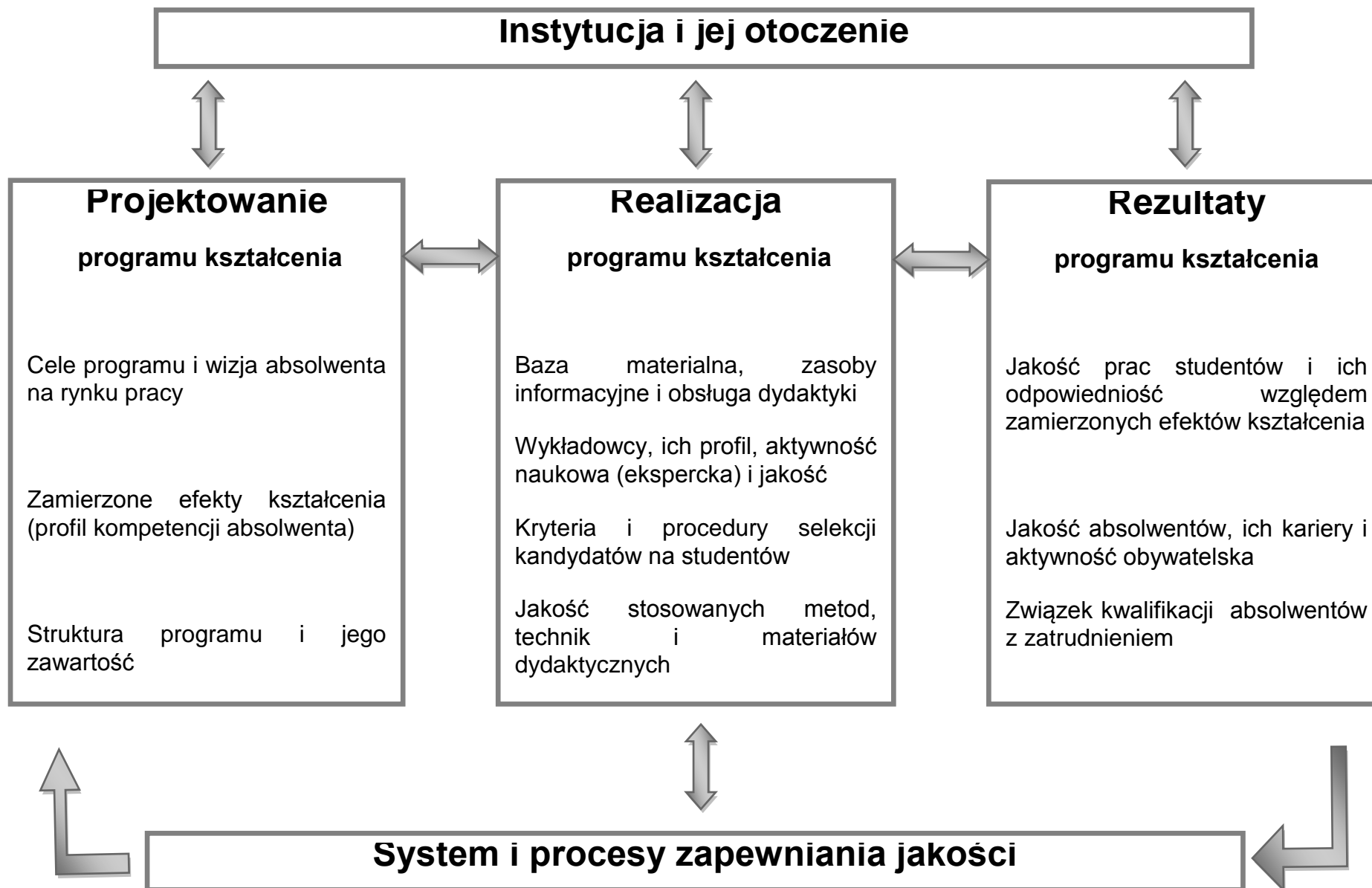
1. Najpierw sformułowany jest **ogólny standard jakości**, który wyjaśnia rozumienie pożądanego poziomu spełnienia wymagań objętych analizowanym obszarem.
2. Następnie, aby pogłębić to rozumienie i jednocześnie ułatwić ocenę, każdy z pięciu obszarów podlega ocenie z wykorzystaniem listy tzw. **kluczowych kryteriów oceny**.
3. Wreszcie w celu lepszego rozumienia spektrum zagadnień ocenianych z pomocą kryteriów kluczowych formułuje się dla każdego z nich **elementarne kryteria strukturalizujące kluczową ocenę kryterialną**.

Należy podkreślić, iż standardy i kryteria jakości są tak skonstruowane, aby każda organizacja prowadząca akredytowany program (bez względu na poziom, formę i specyfikę) mogła wykazać swą doskonałość (lub słabość). Nadrzędną, bowiem wartością, leżącą u podstaw prezentowanego modelu, jest szacunek dla różnorodności i wskazywanie możliwych dróg doskonalenia jakości a nie ujednolicanie modelu kształcenia.

W procedurze akredytacji **model oceny programowej** stanie się narzędziem pracy dwu grup:

- Uczelni (wydziałów) ubiegających się o akredytację programu oraz
- Zespołów Oceniających powoływanych przez Komisję Akredytacyjną.

Rys. 1. Model oceny programowej: kluczowe obszary oceny i kryteria akredytacji

2. INSTYTUCJA I JEJ OTOCZENIE

Institucja akademicka prowadząca akredytowany program (kierunek) studiów powinna mieć jasno sformułowaną i opublikowaną deklarację swojej misji, która jest okresowo przeglądana i podlega rewizji w razie potrzeby. W przypadku jednostki organizacyjnej, która jest częścią innej (np. wydział), obie jednostki muszą mieć zgodnie sformułowane misje.

Misje uczelni i wydziału powinny być stosowne do utrwalonego tradycją posłania instytucji akademickiej oraz winny wynikać z prawidłowej identyfikacji środowiska społeczno-ekonomicznego uczelni i trafnej oceny zapotrzebowania rynku pracy na jej absolwentów i usługi. Sformułowanie misji powinno definiować kulturotwórczą, edukacyjną i badawczą tożsamość jednostki (uczelni, wydziału). Powinna mieć zdefiniowane cele strategiczne i priorytety w obrębie kluczowych obszarów swojej edukacyjnej działalności.

Strategia uczelni (wydziału) winna realistycznie odnosić się do jej zasobów oraz ograniczeń ekonomicznych, prawnych i demograficznych, a jednocześnie wykorzystywać czynniki konkurencyjności jednostki na rynku edukacyjnym w kraju i w EOSW.

Jednostka afiliująca akredytowany program (kierunek studiów) powinna mieć sformułowany plan współpracy z innymi uczelniami, w szczególności z uczelniami zagranicznymi. Powinien on być elementem ogólniejszej strategii umiędzynarodowienia uczelni oraz budowy kultury jakości, przede wszystkim w wymiarze europejskim.

Kluczowe kryteria oceny:

1.1 Rozpoznanie otoczenia

1.2 Misja i cele strategiczne

1.3. Pozycja i czynniki konkurencyjności

1.4. Polityka jakości i umiędzynarodowienia

2.1. Rozpoznanie otoczenia

- Znajomość kluczowych czynników otoczenia mających wpływ na działalność jednostki (w tym Proces Boloński, Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji)
- Związek diagnozy otoczenia z akredytowanym programem kształcenia

2.2. Misja i cele strategiczne

- Sformułowanie (treść) i upowszechnienie
- Spójność sformułowań misji i celów strategicznych z diagnozą otoczenia krajowego i międzynarodowego oraz własnym potencjałem i zakresem autonomii

2.3. Pozycja i czynniki konkurencyjności

- Pozycja uczelni (wydziału) w systemie edukacji wyższej w kraju i zagranicą
- Czynniki konkurencyjności na rynku edukacyjnym

2.4. Polityka jakości i umiędzynarodowienia

- Polityka wspierania działań na rzecz budowy kultury jakości i jej instrumenty (np. formy uznania dla pracy wkładanej w doskonalenie procesu dydaktycznego)
- Zakres i stymulowanie umiędzynarodowienia działalności edukacyjnej, przede wszystkim w wymiarze EOSW

3. PROJEKTOWANIE PROGRAMU KSZTAŁCENIA

Uczelnia (wydział) powinna mieć wyraźnie określony profil wiedzy, umiejętności oraz postaw jakie pragnie rozwijać u studentów akredytowanego programu kształcenia, mieć wizję przyszłych ról na rynku pracy jego absolwentów. Jednocześnie cele programu powinny być zgodne z celami strategicznymi całej instytucji i jej misją.

Proces tworzenia oferty programowej powinien być ustrukturalizowany i powinien uwzględniać informację zwrotną od studentów, absolwentów i pracodawców. Akredytowany program kształcenia (w przypadku akredytacji kierunku studiów, każdy z oferowanych w ramach kierunku program dydaktyczny) musi mieć jasno określone cele dydaktyczne oraz zamierzone efekty kształcenia – sformułowane w kategoriach wiedzy, umiejętności i innych kompetencji (personalnych i społecznych).

Sformułowania efektów kształcenia powinny explicite informować o postulowanym (akceptowalnym) stopniu osiągnięcia założonych celów programu. Lista zamierzonych efektów kształcenia powinna odzwierciedlać potrzeby szerokiego grona interesariuszy programu (w tym pracodawców) oraz być kompletna względem odpowiedniego opisu obszarowego efektów.

Treści programowe powinny obejmować relatywnie obszerny zakres problemowy, reprezentatywny dla aktualnego rozwoju teorii dyscyplin podstawowych w kontekście akredytowanego programu kształcenia oraz ewidentnie odwoływać się do potrzeb (specyficznych dla programu) obszarów zastosowań tej wiedzy.

Kierownictwo programu powinno z pomocą macierzy kompetencji wykazać, że zaprojektowana struktura programu, sekwencja treści przedmiotów, form i metod nauczania prowadzą do zamierzonego profilu kompetencji absolwenta, kompetencji możliwych do osiągnięcia i potwierdzenia (walidacji).

Kluczowe kryteria oceny:

- 3.1. Cele programu i wizja absolwenta na rynku pracy
- 3.2. Zamierzone efekty kształcenia (profil kompetencji absolwenta)
- 3.3. Struktura programu i jego zawartość

3.4. Metody i formy nauczania

3.5. Cele i metody oceny osiągnięć studentów

3.6. Elementy innowacyjności programu

3.1. Cele programu i wizja absolwenta na rynku pracy

- Cele programu i ich związek z celami i misją instytucji oraz krajowym i międzynarodowym kontekstem
- Antycypowane miejsca i role absolwenta programu na rynku pracy
- Kluczowe kompetencje absolwenta programu

3.2. Zamierzone efekty kształcenia (profil kompetencji absolwenta)

- Charakterystyka wiedzy, umiejętności i innych kompetencji absolwenta programu w postaci listy sprawdzalnych efektów uczenia się
- Sposób jej tworzenia (uczestnicy i ich role) oraz promocja
- Zgodność profilu absolwenta z obszarowym opisem efektów kształcenia lub benchmarkiem (jeśli dotyczy)

3.3. Struktura programu i jego zawartość

- Sekwencja modułów/przedmiotów w całym cyklu kształcenia zapewniająca osiągnięcie zadeklarowanych efektów kształcenia (macierz kompetencji)
- Odpowiedniość treści poszczególnych przedmiotów i przypisanych im efektów kształcenia
- Zachowanie proporcji między poszczególnymi kategoriami efektów uczenia się

3.4. Metody i formy nauczania

- Dobór form i metod nauczania oraz ich zdolność do wspomaganie studentów w osiągnięciu zamierzonych efektów uczenia się
- Porównywalność międzynarodowa stosowanych metod dydaktycznych

3.5. Cele i metody oceny osiągnięć studentów

- Udział ocen formujących w strukturze programu
- Metody oceny sprawdzające osiągnięcie zamierzonych efektów uczenia się (walidacji)

3.6. Elementy innowacyjności projektu programu

- Aspekty oryginalności i nowatorstwa w skali kraju i poza nim
- Uwzględnianie najnowszych osiągnięć nauki oraz mega trendów

4. REALIZACJA PROGRAMU KSZTAŁCENIA

Uczelnia (wydział) prowadząca akredytowany program (kierunek studiów) powinna dysponować odpowiednimi zasobami materialnymi i informacyjnymi, aby zapewniać realizację zadań dydaktycznych i osiągnięcie efektów kształcenia określonych przez projekt programu. Biblioteka, czytelnia, laboratoria komputerowe oraz sale dydaktyczne i ich wyposażenie powinny być dostosowane do potrzeb wykładowców i studentów, również w ramach ich indywidualnej pracy własnej.

Liczbę i strukturę wykładowców w akredytowanym programie jednostka powinna kształtować odpowiednio do poziomu, formy i profilu kształcenia. Selekcja wykładowców powinna odzwierciedlać cele realizowanych programów dydaktycznych oraz orientację na efekty kształcenia (n.p. poprzez integrowanie wykładowców ze swego otoczenia: akademickiego, gospodarczego, krajowego i międzynarodowego).

Uczelnia (wydział) afiliująca akredytowany program kształcenia powinna być w stanie dowieść, iż podstawowym czynnikiem poprawy jakości kształcenia jest odpowiedni rozwój kwalifikacji naukowych oraz aktywność badawcza i ekspercka jej kadry dydaktycznej.

Jednostka powinna także umieć dowieść, że wymagania i procedury przyjęte na studia korespondują zarówno z jej misją, jak i z celami akredytowanego programu. Powinna też zapewniać pomoc studentom w adaptacji w uczelni, w planowaniu kariery zawodowej, w zdobywaniu doświadczeń praktycznych odpowiednio do poziomu i profilu studiów. Przez cały okres studiów winna stwarzać warunki rozwoju osobowego studentów oraz kształtowania ich kompetencji społecznych w ramach organizacji studenckich, kół naukowych, organizacji sportowych, artystycznych itp.

Studenci powinni mieć wyczerpującą informację o tym jak rozwijane są ich kompetencje intelektualne, personalne i społeczne w ramach realizowanego programu studiów oraz jak przebiega postęp w osiągnięciu zadeklarowanych efektów kształcenia.

Procesy dydaktyczne powinny być nasycone sprawdzonymi metodami i technologiami aktywizującymi nauczanie oraz powinny gwarantować studentom dostęp do aktualnych i wiarygodnych źródeł i materiałów dydaktycznych wspomagających osiągnięcie zamierzonych efektów kształcenia, stosownie do poziomu, formy i profilu studiów.

Uczelnia (wydział) winna dowieść efektywnego funkcjonowania wybranych elementów umiędzynarodowienia w realizacji programu: mobilności międzynarodowej studentów, programów modułowych realizowanych we współpracy z partnerami zagranicznymi, zajęć w obcych językach, prawidłowego stosowania systemu ECTS itp.

Kluczowe kryteria oceny:

- 4.1 Baza materialna, zasoby informacyjne i obsługa dydaktyki
- 4.2 Wykładowcy, ich profil, aktywność naukowa (ekspercka) i jakość
- 4.3 Kryteria i procedury selekcji kandydatów na studentów
- 4.4 Jakość stosowanych metod i materiałów dydaktycznych

4.5 Monitorowanie i wspomaganie osiągnięcia efektów kształcenia

4.6 Warunki rozwoju intelektualnego i kompetencji społecznych

4.7 Relacje ze środowiskiem pracy przyszłych absolwentów

4.8 Umiejscowienie realizacji programu

4.1. Baza materialna, zasoby informacyjne i obsługa dydaktyki

- Dostosowanie liczby, powierzchni i wyposażenia sal dydaktycznych (audytoryjnych, laboratoriów i innych) do realizowanych zadań dydaktycznych
- Odpowiedniość i dostępność zasobów informacyjnych biblioteki, czytelnicy oraz miejsc pracy własnej dla studentów wszystkich form studiów
- Dostosowanie liczby osób, pomieszczeń, procedur oraz godzin pracy obsługi procesów dydaktycznych do realizowanych zadań odpowiednio dla wszystkich form studiów

4.2. Wykładowcy, ich profil, aktywność naukowa (ekspercka) i jakość

- Profil specjalności wykładowców, ich kwalifikacje i aktywność naukowa oraz doświadczenia praktyczne i ich zgodność z wymogami dydaktycznymi akredytowanego programu
- Jakość kadry dydaktycznej w świetle okresowych ocen instytucjonalnych, opinii studenckich i innych procedur oceny

4.3. Kryteria i procedury selekcji kandydatów na studentów

- Wymagania wstępne i ich związek z celami programu kształcenia, poziomem i formą prowadzonych studiów oraz docelowym profilem kompetencji absolwenta programu
- Procesy i działania wspomagające dostosowanie profilu przyjętych studentów do wymagań wstępnych akredytowanego programu

4.4. Jakość stosowanych metod i materiałów dydaktycznych

- Dobór i różnorodność metod nauczania, ich innowacyjność i porównywalność ze standardami międzynarodowymi oraz skuteczność w osiągnięciu efektów kształcenia
- Jakość, aktualność oraz dostępność podręczników i innych materiałów dydaktycznych, zgodność ich treści z celami i efektami kształcenia akredytowanego programu

4.5. Monitorowanie i wspomaganie osiągnięcia efektów kształcenia

- Dostępność i jednoznaczność informacji o stawianych studentom wymaganiach w kategoriach efektów kształcenia i w odniesieniu do poszczególnych przedmiotów

- Systematyczna analiza stopnia osiągnięcia zamierzonych efektów kształcenia i formy reagowania na jej wyniki w skali przedmiotu i całości programu kształcenia

4.6. Warunki rozwoju intelektualnego i kompetencji społecznych

- Funkcjonowanie i osiągnięcia kół naukowych i innych kół zainteresowań, możliwości udziału w pracach naukowo-badawczych jednostki a poziom faktycznego uczestnictwa
- Inne możliwości przejawiania inicjatywy, kreatywności, uczenia się samorządności, przedsiębiorczości oraz pracy w zespołach a poziom faktycznego uczestnictwa

4.7. Relacje ze środowiskiem pracy przyszłych absolwentów

- Zakres, warunki i horyzont czasowy współpracy jednostki ze środowiskiem pracy przyszłych absolwentów (np. przemysłowym, biznesu, edukacyjnym itp.)
- Oddziaływanie współpracy na kształt i realizację akredytowanego programu kształcenia (np. w odniesieniu do rekrutacyjnych wymagań wstępnych, projektowania niektórych modułów programu, kadry i metod dydaktycznych, osiągnięcia wybranych efektów kształcenia w środowisku pracy itp.)

4.8. Umiędzynarodowienie realizacji programu

- Zakres i formy współpracy jednostki ze środowiskiem międzynarodowym (także poza akademickim) i ich wpływ na procesy realizacji programu kształcenia
- Międzynarodowa mobilność i struktura studentów programu oraz kadry dydaktycznej
- Prawidłowość stosowanego systemu ECTS

5. REZULTATY PROGRAMU KSZTAŁCENIA

Uczelnia powinna dowieść jakości kształcenia w ramach akredytowanego programu a w przypadku akredytacji kierunku, wszystkich programów dydaktycznych (specjalności) prowadzonych na kierunku.

Jakość kształcenia - rozumiana jako zgodność faktycznie osiągniętych efektów kształcenia z ich profilem sformułowanym w fazie projektowania programu - powinna znajdować odzwierciedlenie w wymaganiach i jakości prac egzaminacyjnych i projektowych studentów, w wymaganiach i jakości prac dyplomowych oraz wyników egzaminów końcowych a także w rezultatach innych procedur potwierdzania zdobytej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych przez studentów (konkursy krajowe i międzynarodowe, rankingi, publikacje, efekty prac na rzecz określonych podmiotów: przedsiębiorstw, instytucji administracji państwowej i samorządowej itp.).

Jakość kształcenia w ramach akredytowanego programu powinna być potwierdzona jakością absolwentów programu, ich karierami zawodowymi, rolami w społeczeństwie, wpływem na uczelnię i otoczenie. Powinna być potwierdzona opinią pracodawców.

W sposób syntetyczny i pośredni jakość rezultatów akredytowanego programu kształcenia może być wywiedziona z opinii i reputacji programu w środowisku akademickim i na rynku edukacyjnym krajowym i międzynarodowym.

Kluczowe kryteria oceny:

- 5.1 Jakość prac studenckich i ich odpowiedniość względem zamierzonych efektów kształcenia
- 5.2 Jakość absolwentów programu, ich kariery i aktywność obywatelska
- 5.3 Związek kwalifikacji absolwentów z zatrudnieniem
- 5.4 Inne rezultaty o charakterze osiągnięć studentów i wykładowców programu
- 5.5 Pozycja i reputacja programu na rynku edukacyjnym

5.1. Jakość prac studenckich i ich odpowiedniość względem zamierzonych efektów kształcenia

- Standard prac egzaminacyjnych, projektowych, dyplomowych, egzaminów końcowych i ich odpowiedniość względem celów programu i zamierzonych efektów kształcenia
- Obiektywność i rygorystyczność stosowanego systemu oceniania oraz jego ukierunkowanie na pomiar efektów indywidualnej pracy własnej i zdolności studentów
- Statystyka ocen egzaminacyjnych, rzeczywista i oczekiwana oraz obserwowana tendencja w tym zakresie i porównywalność międzynarodowa

5.2. Jakość absolwentów programu, ich kariery i aktywność obywatelska

- Jakość absolwentów z punktu widzenia uczelni (wydziału) i sformułowanego przez nią docelowego profilu kompetencji absolwenta
- Kariery zawodowe absolwentów programu o szerokim zasięgu oddziaływania w regionie, kraju, w skali międzynarodowej
- Przykłady aktywności obywatelskiej absolwentów programu i ich wyróżniających się postaw oraz kompetencji społecznych

5.3. Związek kwalifikacji absolwentów z zatrudnieniem

- Stopień zgodności faktycznego zatrudnienia absolwentów z zaprojektowanym i potwierdzonym przez jednostkę profilem kompetencji absolwenta i wizją jego zatrudnienia
- Dostosowanie efektów kształcenia programu do wymogów wykonywanej pracy w opinii absolwentów i ich współpraca z uczelnią (wydziałem) w tym zakresie
- Dostosowanie efektów kształcenia programu do wymogów wykonywanej pracy w opinii pracodawców i ich współpraca z uczelnią (wydziałem) w tym zakresie

5.4. Inne rezultaty o charakterze osiągnięć studentów i wykładowców programu

- Efekty kształcenia osiągnięte i potwierdzone w środowisku pracy
- Efekty kształcenia osiągnięte i potwierdzone w środowisku naukowo-badawczym
- Osiągnięcia w obszarze innowacji edukacyjnych

5.5. Pozycja i reputacja programu na rynku edukacyjnym

- Pozycja programu kształcenia na rynku edukacyjnym i jej mierniki
- Opinia o programie w środowisku akademickim i środowisku pracodawców
- Możliwość kształcenia specjalistycznego według uznanych standardów krajowych lub międzynarodowych (w ramach specjalności lub studiów podyplomowych)

6. SYSTEM I PROCESY ZAPEWNIANIA JAKOŚCI

Działania na rzecz jakości kształcenia winny mieć charakter systemowy (być wkomponowane w wewnętrzną organizację i procesy podejmowania decyzji) oraz powszechny, angażujący całą społeczność akademicką w budowanie kultury organizacyjnej dla jakości.

W uczelni i jej podstawowych jednostkach organizacyjnych powinien funkcjonować formalny i skuteczny system zapewniania jakości wspomagający i kontrolujący działania i procesy związane z projektowaniem i zatwierdzaniem programu kształcenia oraz okresowym przeglądem wszystkich jego aspektów.

Powinien on także stwarzać możliwość monitorowania i wspomagania studentów i wykładowców w osiąganiu celów i efektów kształcenia oraz misji i celów organizacji jako całości.

Powinny istnieć i być stosowane formalne procedury oceny jakości wszystkich programów studiów danego kierunku. Powinny one obejmować okresową ewaluację dokonywaną przez jednostkę organizacyjną odpowiedzialną za dany program i przez studentów objętych programem oraz przez instytucje zewnętrzne. Oceny te powinny być uzupełniane badaniami opinii absolwentów oraz pracodawców.

Proces ewaluacji i jego rezultaty powinny być zorientowane na ustawiczne doskonalenie programu kształcenia poprzez ukierunkowanie na satysfakcję studentów, pracowników, absolwentów i pracodawców, poprawianie zarówno jakości projektu programu, jak i jakości jego realizacji.

Kluczowe kryteria oceny:

6.1 Formalne systemy jakości funkcjonujące w jednostce

6.2 Zapewnianie jakości w fazie projektowania programu kształcenia

6.3 Zapewnianie jakości w fazie realizacji programu kształcenia

6.4 Okresowe przeglądy programu kształcenia

6.1. Formalne systemy jakości funkcjonujące w jednostce

- Systemy jakości i ich rola w realizacji strategii instytucji
- Częstotliwość i wyniki statutowych audytów systemu

6.2. Zapewnianie jakości w fazie projektowania programu kształcenia

- Struktury oraz procesy (formalne i nieformalne) wspomagające tworzenie i doskonalenie oferty dydaktycznej
- Udział i różnorodność interesariuszy (rola informacji zwrotnej od studentów, absolwentów i pracodawców)
- Mechanizmy oceny porównywalności programu ze standardami międzynarodowymi, krajowymi i międzynarodowymi benchmarkami
- Procedura zatwierdzania ostatecznej wersji programu kształcenia

6.3. Zapewnianie jakości w fazie realizacji programu kształcenia

- Monitorowanie jakości procesów nauczania oraz uczenia się (procedury, narzędzia, wyniki kontroli)
- Monitorowanie procesów oceniania i walidacji efektów kształcenia
- Sposób wykorzystania wyników monitoringu i kontroli (formy interwencji bieżącej i systemowej)
- Rodzaje i postać wsparcia instytucjonalnego dla działań naprawczych i korygujących

6.4. Okresowe przeglądy programu

- Stosowane metody i procesy przeglądu i modyfikacji programu, ich zakres, częstotliwość i charakter (ściśle wewnętrzny, z udziałem recenzentów zewnętrznych)
- Ocena kadry dydaktycznej, jej innowacyjności i sposobów jej wspierania
- Okresowe sprawdzanie aktualizacji i realizacji kanonu wiedzy
- Okresowe sprawdzanie jakości, aktualności i dostępności podręczników i innych materiałów dydaktycznych oraz poprawności opracowywania sylabusów zajęć

7. MODEL OCENY INSTYTUCJONALNEJ

Obszary oceny i kryteria akredytacyjne

Przedstawiony do dyskusji projekt kryteriów oceny instytucjonalnej nie zrywa z naszym dotychczasowym rozumieniem i praktyką oceny i doskonalenia jakości kształcenia, wywodzi się, bowiem z modelu oceny stosowanego od dziesięciu lat w procedurze akredytacji środowiskowej Fundacji Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych. Jest jednak jego nową wersją ukierunkowaną na **audyt systemowego podejścia badanej instytucji do kreowania, zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia**. Podejście to z założenia powinno być demonstrowane przez wewnętrzny system zapewnienia jakości oraz praktykę zarządzania przez jakość procesami w akredytowanej instytucji akademickiej.

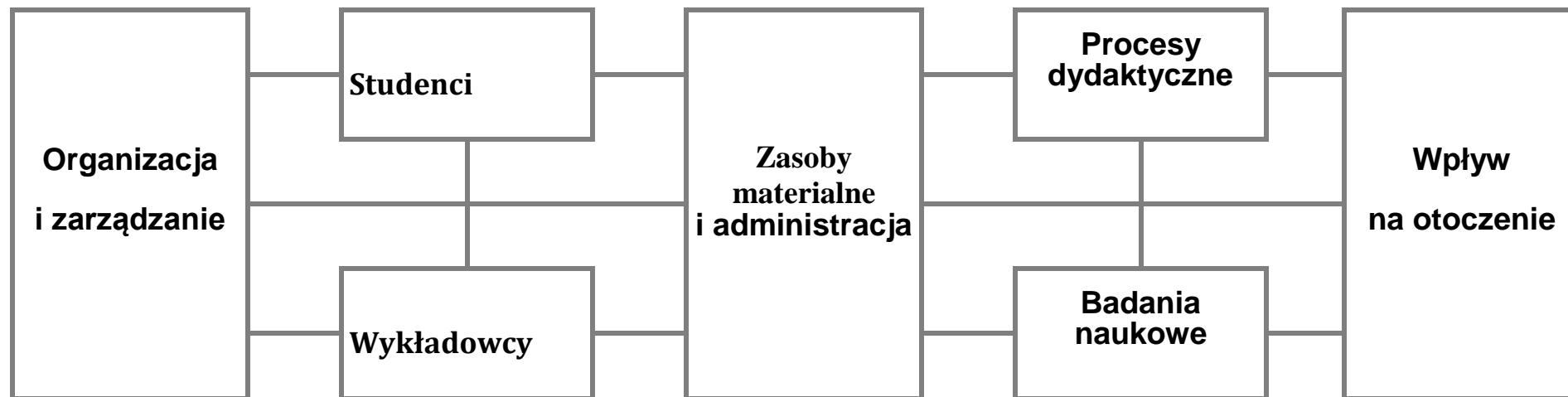
Jako element kontynuacji dotychczasowego modelu oceny FPAKE zachowano podział na **siedem przedmiotowych obszarów oceny** (Rys.2), będący od początku wyrazem kompromisu pomiędzy **oceną/akredytacją programów edukacyjnych** a **oceną/akredytacją instytucji edukacyjnych**. Nawiązuje on swoją strukturą do znanych modeli doskonałości organizacji (np. modelu oceny Europejskiej Nagrody Jakości tzw. *EFMD Business Excellence Model*). Nowe spojrzenie natomiast, w każdym z siedmiu obszarów oceny, „wymuszają” **trzy priorytety zarządzania jakością** przyjęte w proponowanym modelu jako punkty odniesienia dokonywanych analiz i ocen.

Instytucjonalne priorytety jakości kształcenia i ich interpretacja

Czerpiąc inspirację z zasad koncepcji TQM, a także z dokumentów towarzyszących wdrażaniu Procesu Bolońskiego i Europejskich Ram Kwalifikacji przyjęto następujące trzy priorytety w ocenie instytucjonalnej:

1. **Orientacja na studenta/absolwenta (S)** (pośrednio pracodawcę oraz społeczeństwo jako całość) mierzona stopniem osiągnięcia właściwie zdefiniowanych efektów kształcenia wszystkich programów studiów oferowanych przez badaną instytucję.
2. **Orientacja na zarządzanie procesami (P)**: jakość kształcenia – faktycznie osiągniętych efektów kształcenia - jest zdeterminowana wiązką procesów, głównych i pomocniczych, którymi trzeba zarządzać: projektować, monitorować, korygować, doskonalić.
3. **Orientacja na uczestnictwo wszystkich (W)**: zaangażowanie całej społeczności akademickiej w doskonalenie jakości, wspólne idee i działania tworzą trwałe fundamenty kultury jakości w uczelni (wydziale).

Projekt kryteriów oceny instytucjonalnej przewiduje w każdym z obszarów oceny kryteria szczegółowe reprezentujące każdą z trzech orientacji.

*Organizacja
rezultaty*

Zasoby ludzkie i materialne

Podstawowe procesy i ich

Rys. 2. Model oceny instytucjonalnej: kluczowe obszary oceny

ORGANIZACJA I ZARZĄDZANIE

- S1 Czytelna dla otoczenia (kandydatów na studia) edukacyjna tożsamość instytucji w systemie edukacji krajowej i europejskiej
- S2 Czynniki konkurencyjności instytucji (uczelni, wydziału) i ich trwałość
- P1 Wizja docelowej pozycji uczelni w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego i strategia oraz fazy jej osiągnięcia w czasie
- P2 Polityka doskonalenia jakości kształcenia, jej formy i instrumenty (np. rodzaj systemów motywacyjnych)
- P3 Profesjonalizm wewnętrznej organizacji i procedur decyzyjnych
- W1 Wewnętrzny system zapewniania jakości, jego interesariusze i funkcjonowanie¹ (zwłaszcza regularność dokonywanej samooceny)
- W2 Zakres autonomii i partycypacji w zarządzaniu obszarem działalności edukacyjnej (charakter typowych procedur decyzyjnych)

STUDENCI

- S1 Zapewnianie warunków do podjęcia i kontynuacji studiów niezależnie od sytuacji społeczno-ekonomicznej studenta
- S2 Zapewnianie warunków rozwoju osobowego w uczelni oraz kształtowania postaw odpowiedzialności zawodowej i społecznej
- S3 Pomoc w planowaniu i rozpoczęciu zatrudnienia (funkcjonowanie Biur Karier i doradztwa)

---

¹ Można zastosować kryteria oceny SZJ przyjęte w ocenie programowej

- P1 Kryteria przyjęć na studia, w szczególności II i III stopnia, zapewnienie dostępu i stwarzanie możliwości uzupełniania wiedzy absolwentom innych niż podejmowany kierunek studiów
- P2 Mobilność krajowa i międzynarodowa studentów i jej zachęty (bariery) w ciągu trzech ostatnich lat
- P3 Prawidłowy (z punktu widzenia nakładów pracy studenta na uzyskanie określonych efektów uczenia się) system ECTS i jego rola w zarządzaniu ścieżką edukacyjną studenta (udział studentów)
- W1 Udział studentów w procesach poprawy jakości kształcenia, formalny i faktyczny

WYKŁADOWCY

- S1 Liczba wykładowców w relacji do łącznej liczby studentów (studiów stacjonarnych i niestacjonarnych) oraz przeciętne obciążenie dydaktyczne wykładowców
- S2 Dostępność wykładowców i ich relacje ze studentami oraz umiejętności pedagogiczne w świetle ocen studenckich
- S3 Kształcenie kadr naukowych akademickich i zawodowych w ramach studiów III stopnia (stacjonarnych i niestacjonarnych)
- P1 Promocja naukowa kadry dydaktycznej i jej warunki oraz rozwój umiejętności dydaktycznych (w kraju i zagranicą)
- P2 Stymulowanie mobilności międzynarodowej kadry nauczającej i zdobywania doświadczeń praktycznych
- W1 Dowody kreatywności i innowacyjności nauczycieli akademickich we wszystkich obszarach działalności: badaniach, ofercie edukacyjnej, metodach kształcenia, naukowo-dydaktycznych, współpracy z otoczeniem społecznym i umiędzynarodowieniu uczelni oraz wewnętrznej organizacji i zarządzaniu gospodarczym,

- S4* Odpowiedniość treści programu kształcenia względem zamierzonych efektów kształcenia
- S5* Porównywalność międzynarodowa stosowanych metod dydaktycznych oraz ich zdolność do wspomagania studentów w osiągnięciu zamierzonych efektów kształcenia
- S6* Jakość programu kształcenia (jakość wykonania) mierzona stopniem zgodności osiągniętych i zadeklarowanych efektów kształcenia
- P1* Procedury tworzenia i doskonalenia oferty dydaktycznej studiów dwustopniowych (określanie dziedzinowych efektów kształcenia oraz źródła informacji o oczekiwaniach absolwentów oraz pracodawców krajowych i zagranicznych)
- P2* Jawność i przejrzystość wymagań (ze szczególnym uwzględnieniem wymagań wobec prac dyplomowych i egzaminu końcowego) oraz ich ukierunkowanie na ocenę stopnia osiągnięcia efektów kształcenia
- P3 Weryfikowalność procesów (systemu) walidacji osiągniętych efektów kształcenia
- P4 Monitorowanie procesów i efektów kształcenia i ich korekta (on-line i off-line)
- W1 Samoocena diagnostyczna jakości procesów dydaktycznych: jej częstotliwość, uczestnicy, zakres, metody, narzędzia oraz sposób wykorzystania jej rezultatów w ciągu ostatnich trzech lat

BADANIA NAUKOWE

- S1 Główne obszary badań naukowych i ich rezultaty w zakresie dyscyplin reprezentatywnych dla oferty dydaktycznej instytucji oraz jakość tych rezultatów

S2 Prace badawcze na rzecz praktyki gospodarczo-społecznej, z uwzględnieniem udziału studentów oraz bezpośredniego wpływu na osiągnięcie przez nich niektórych efektów kształcenia

P1 Stymulowanie aktywności naukowo-badawczej w uczelni i na wydziale w zakresie systematycznych badań nad jakością edukacji wyższej oraz promocja innowacyjności edukacyjnej w zakresie dyscyplin reprezentatywnych dla oferty dydaktycznej uczelni

WPLYW NA OTOCZENIE

S1 Prestiż instytucji oraz jej dyplomu w zakresie realizowanej oferty edukacyjnej

S2 Kariery absolwentów o znaczącym wpływie na życie gospodarcze i społeczne, budujące renomę instytucji

S3 Spektakularne kariery i osiągnięcia kadry dydaktycznej w skali kraju i w skali międzynarodowej

P1 Stymulowanie pracowników i absolwentów do ról i działań o charakterze kulturotwórczym i pro-społecznym na rzecz bliższego i dalszego otoczenia uczelni

W1 Systematyczne inicjatywy i projekty podejmowane na rzecz krajowego integracji i lepszego poznania środowiska regionalnego, i międzynarodowego

Wykorzystane źródła i materiały:

Changing practices in teaching evaluation: A practical guide to improved faculty performance and promotion/tenure decisions, Seldin P.& Associates (Eds.), Bolton MA, 1999

EFMD Programme Accreditation System, EPAS Standards & Criteria, version 8.3, March 2007

www.efmd.org

Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2009

Harvey L., *Quality Assurance Systems, TQM and the New Collegialism*, Society for Research into Higher Education, Birmingham 1995

Informator Fundacji Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych EPOQS, wyd. 3 uzupełnione, Warszawa 2005

Konarzewska-Gubała E., *Orientacja na studenta i absolwenta w projektowaniu programów studiów na podstawie efektów uczenia się*, w: Borys T., Rogala P. (red.) *Orientacja na klienta jako kryterium doskonałości*. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Nr 151, 2011 ss. 370 – 383

<http://www.bologna.msmt.cz/files/learning-outcomes.pdf>

Konarzewska-Gubała E., *Modele TQM skodyfikowane w nagrodach jakości i metoda samooceny diagnostycznej* w: Konarzewska-Gubała E. (red.) *Zarządzanie przez jakość. Koncepcje, metody, studia przypadków*, wyd. 2, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006

Krokosz-Krynke Z., *Efektywność i jej mierzenie w szkołach wyższych*, w: Dudycz T., Wilimowska Z. (red.) *Efektywność funkcjonowania szkół wyższych*, Politechnika Wroclawska,

Wrocław 2008

Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji, red. E. Chmielecka, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2009

Strahl D., *Polska Komisja Akredytacyjna w świetle znowelizowanej ustawy o szkolnictwie wyższym – kilka refleksji*, „E-mentor” nr 3 (40) 2011

Wójcicka M., *Uniwersytet: stabilność i zmiana*, Centrum Badań Polityki Naukowej i Szkolnictwa Wyższego, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2011

* Dr hab. inż. Ewa Konarzewska-Gubała, prof. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, członek i ekspert Komisji Akredytacyjnej FPAKE, członek Zespołu ds. opracowania opisu

efektów kształcenia dla obszaru kształcenia – nauki społeczne oraz członek zespołu wykonawców projektu „Opracowanie założeń merytorycznych i instytucjonalnych wdrażania KRK oraz Krajowego Rejestru Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie” realizowanego aktualnie przez Instytut Badań Edukacyjnych i współfinansowanego ze środków UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego 3.4.1.

** Opracowanie powstało jako materiał roboczy w toku prac Zespołu WAA w ramach projektu „Opracowanie założeń merytorycznych i instytucjonalnych wdrażania KRK oraz Krajowego Rejestru Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie” (jw.).